

МАКСИМ ГОРЬКИЙ

KERTOMUKSIA

|

Максим Горький

Kertomuksia I

«Public Domain»

Горький М.

Кertomuksia I / М. Горький — «Public Domain»,

Содержание

RADDA (Makár Tshudrá)	5
ARHIPPA VAARI JA LENJKA	13
Конец ознакомительного фрагмента.	16

Maksim Gorky

Kertomuksia I

RADDA (Makár Tshudrá)

Mereltä puhalsi kostea, kylmä tuuli. Aalto loiskui rantaa vastaan, merenpuoleiset pensaat suhisivat, ja näitten kumpaisenkin umpimielistä melodiaa tuuli kantoi kauas arolle. Villisti! toivat puuskat tullessaan kohmettuneita, näivettyneitä ja keltaisia lehtiä ja heittivät ne nuotioon. Silloin liekki leimahti, meitä ympäröivän yön pimeys vavahti ja siirtyi arasti syrjemmälle. Hetkeksi silloin ilmeni näkyviin vasemmalla ääretön aro, oikealla silmänkantamaton meri ja suoraan edessäni Makár Tshudrá, vanha, kookasvartaloineen mustalainen, joka täällä oli leirissä hevosia paimenessa. Leiri oli puolensadan askeleen päässä meistä.

Hän ei välittänyt siitä, että kylmä tuuli oli lyönyt auki hänen tshekmeninsä, paljastaen hänen karvaisen, ruskean rintansa, ja pieksi nyt armotta sitä. Puoleksi makaavassa, kauniissa, vapaassa ja mahtavassa asennossa hän siinä loikoi, määränperäisesti imeskellen suurta piippuansa, päästellen suusta sekä sieramista paksuja savupilviä ja kiinteästi tuijottaen minun pääni ylitse jonnekin arojen kuolonhiljaiseen pimeyteen. Siinä hän puheli minun kanssani yhtä mittaa, yrittämättäkään suojella itseänsä tuulen tuimilta puuskilta.

– Vai vaellat vainen? Siinä teet oikein. Hyvän oletkin valinnut osan, kotkaseni. Niin sen ollakin pitää: vaella vain ja katsele, ja kun olet kylliksesi katsellut, niin oikaise itses sitten ja kuole. Sen pituinen se.

– Elämääkö? Muita ihmisiä, niinkö? – jatkoi hän, epäuskoisesti kuultuaan minun vastaukseni tuohon hänen "näin sen ollakin pitää". – Hoh-hoo! Mitäs sinä niillä näkemilläsi teet? Etkös sinä ole elämää, sinä itse? Muut ne elävät sinuttakin ja elävät ikänsä loppuun. Luuletko sinä, että sinua kukaan tarvitsee? Et sinä ole leipä etkä sauva; sinua ei siis kukaan tarvitse.

– Oppia ja opettaa, muka, niinkö sanot? Voikos sinä oppia tekemään ihmisiä onnellisiksi? Etpä vainkaan. Vuota vielä, kunnes pääsi on harmaa, ja puhu sitten, että pitää opettaa. Mitä pitää opettaa muka? Kukin tietää, mikä hänelle on tarpeen. Viisas ottaa kaikki, tyhmä ei saa mitään. Oma on opettajansa kukin.

– Hassua väkeä, nuo sinun ihmisesi! Yhteen läjään lyyhistyivät ja siinä toisiansa henkitoreille likistävät, ja tilaa maailmassa olisi, näethän sinä. – Hän viittasi arolle. – Ja yhä ne työtä tekevät. Miksi, ketä varten? Ei tiedä yksikään. Mies tuossa kyntää peltoa. Hikihelmin hänestä voimat maahan vuotaa, ja samaan maahan hän sitten itsensä oikaisee ja siihen mätänee. Eikä jää hänestä jäljelle yhtään mitään, eikä hän pelloltansa sieltä mitään näe. Pöllönä eli ja pöllönä kuolee.

– Maatako kaivelemaan hän tänne syntyikin, kuollakseen sitten, ennenkuin ennättää edes oman hautansakaan kaivaa? Tietääkö hän, mitä vapaus on? Käsittääkö hän aron avaruutta? Kun meren-aalto haastaa, tuntee ko hän iloa sydämessään? Ja! Orja hän on syntymähetkestä saakka, ja orjana hän pysyy ikänsä kaiken. Sen pituinen se! Mitä hän kykenee itselleen tekemään? Panemaan narun kaulaansa, jahka hiukan viisastuu.

"Mutta minä, kuulehan, olen 58 ajast'ajan kuluessa nähnyt niin paljon, että jos olis panna kaikki tämä paperille, niin ei mahtuis tuhanteenkaan sellaiseen konttiin kuin sinulla on. Sanopas, missä maissa minä en ole ollut! Etpä kykenekään sanomaan. Sin'et edes tunne nimelleenkään niitä seutuja, missä minä olen ollut. Niin sitä pitää elää: vaella vaan ja vaella. Sen pituinen se. Älä kauan seiso yhdessä kohdin – mitä siitä lähtee? Yö ja päivä ne iät kaiket maan ympäri juoksevat, toisiansa tavoittelevat; juokse sinäkin äläkä mietiskele elämää, muutoin kyllästyit siihen. Miettimään kun rupeat, samassa et enää elämääkään rakasta. Niin se aina käy. Sellaista on sattunut minullekin. Hohhoh! On niinkin.

"Istuin kerran tyrmässä, Galitshinassa. Mitäs varten minä maailmassa elän? – Näin iski kerran mieleeni, kun oli ikävä, – ja tyrmässä on ikävä, voi kuinka onkaan ikävä siellä, kotkaseni! – Ikkunasta minä katsahdin ulos kedolle, ja silloin kouristi sydäntä, kouristi kuin pihdillä. Kuka osaa sanoa, miksikä ihminen elää? Ei sitä osaa kukaan sanoa, kotkaseni. Ja mitäpä sitä sellaista itseltään kyseleekään! Elä, ja siinä se. Ja vaella ja katsele ympärilles; ei silloin ikävä koskaan valtaa saa. Vähällä olin silloin hirttää itseni omaan vyöhön. Sellaista se on.

"Hm! Haastelin minä kerran erään miehen kanssa. Ankara oli mies, niitä teikäläisiä, venäläisiä. Ei sitä niin saa elää, sanoi hän, kuin itse tahtoo, vaan niinkuin Jumalan sana neuvoo. Ole Jumalalle kuuliainen, sanoi, niin Hän antaa sinulle, mitä ikinä Häneltä pyytänet. Mies itse ihan ryysyissä ja repaleissa. Minä sanoa pöläytin, että miks'et sinä pyydä Jumalalta uusia vaatteita! Mutta silloin mies suuttui ja ajoi minut tieheni, toruen ja haukkuen. Ja sitä ennen hän oli puhunut siitä, kuinka muka pitää rakastaa ihmisiä ja antaa heille anteeksi. Olis antanut minulle anteeksi, jos olin loukannut armollista herraa! Opettaja sekini! Syökää vähemmin, niin he opettavat, mutta itse he syövät kymmenen kertaa päivässä."

Makár sylkäisi nuotioon, ja vaieten pani uudelleen piippuunsa. Tuuli ulvoi jotakin, hiljaa ja vaikeroiden. Illan pimeässä hevoset hirttelivät ja leiristä päin helähteli huuto ja intohimoinen tarulaulu. Siellä lauloi Makár Tshudrán tytär, kaunis Nonka. Minä tunsin hänen täyteläisen, heleän rintaäänensä, jossa aina värähti niin omituinen tyytymättömyys ja vaatavaisuus, niin hänen laulaessaan kuin hyvää päivääkin sanoessaan. Hänen ruskeilla, himmeillä kasvoillaan asui kylmä kuningattarenomainen korskeus, mutta tummanruskeitten silmäin varjossa välähteli tieto hänen kauneutensa lumoavasta ja vastustamattomasta voimasta ja kaiken sen halveksimisesta, mikä oli muuta kuin hän itse.

Tshudrá ojensi piipun minulle.

– Polta! Hyvinkö laulaa tyttö tuolla? Sepä se! Soisitko, että sellainen sua rakastaisi? Et vainen? Se on hyvä se! Niin sen ollakin pitää: älä usko tyttöväkeä, pysy erilläsi heistä. Tytön on hauskeampi ja mieluisampi antaa suuta kuin minun poltella piippua, mutta kun kerrankin olet häntä suudellut, niin tiessään on silloin vapaus sinun sydämestäs. Hän kietoo sinut itseensä jollakin sellaisella, jota et näe etkä saa katki, ja niin annat hänelle koko sielusi; sun omakses jää vaan se, mikä jäljellä on. Se on varma. Varo tyttöväkeä! Valehtelevat, senkin käärmeet. Ei ole minulla maailmassa mitään sen rakkaampaa kuin sinä, niin hän haastelee, mutta pistäpä häntä nuppineulallakaan edes, niin sydämes hän repii palasiksi. Kyllä minä sen asian tunnen, voi kuinka hyvin tunnenkin! Tahdotkos nyt, kotkaseni, niin kerron sulle tarun, tositarun. Paina mielees se, ja kun olet painanut, niin vapaana pysyt kuin lintu ikäsi kaiken.

"Oli ennen vanhaan Zobár, nuori mustalainen, Loiko Zobár. Koko Unkarinmaa ja Tshekkien maa ja Slavonia ja kaikki, mikä meren ympärillä on, kaikki hänet tunsivat. Uljas oli mies! Ei ollut niissä maan-äärissä sitä kylää, jossa ei viis tai kymmenen miestä olis Jumalan edessä vannonut tappavansa Loikon, mutta hengissä hän vaan oli. Ja jos hän mihin hevoseen kerran oli mieltynyt, niin pane vaikka rykmentti sotamiehiä sitä vartioimaan, – ei aikaakaan, niin jo keikkuu Loiko sen seljässä. Huihai! Vai olisiko se mies ketään peljännyt? Vaikka itse pääpiru olis tullut hänen luokseen kaikkien pikku pirujen kanssa, niin ellei Loiko olis häneen puukkoansa iskenyt, niin olis hän ainakin haukkunut hänet pahanpäiväiseksi ja pikku piruille antanut vast' kuonoa jok'ikiselle, ihan vissiin!

"Ei ollut sitä mustalaisleiriä, joka ei olis häntä tuntenut tai hänestä kuullut. Hän ei rakastanut muuta kuin hevosia, eikä niitäkään kovin kauan yhtä mittaa: ratsasteli jonkun aikaa ja möi sitten, mutta rahat – ota ken hyvänsä. Ei ollut hänellä mitään, mistä hän ei olis raatsinut luopua. Jos olisit tarvinnut hänen sydäntään, niin itse hän sen olisi rinnastaan reväissyt ja antanut sulle, jos vaan sulle siitä mitä hyötyä. Semmoinen mies oli Loiko, kotkaseni!

"Meidän leiri oli siihen aikaan Bukovinassa. Siitä on nyt kymmenkunta vuotta. Kerran yöllä – se oli tuossa kevätpuoleen, minä muistan sen, – istuttiin me yhdessä: minä, ja Taneli, se, joka oli käynyt sotaa yhdessä Kossuthin kanssa, vanha Nur ja kaikki muut ja Radda, Tanelin tytär.

"Tunnethan sinä minun Nonkani? Prinsessa kerrassaan! Mutta Raddaa ei sovi häneen verratakaan, liian suuri kunnia Nonkalle. Hänestä, siitä Raddasta, on mahdoton sanoin mitään sanoakaan. Viululla kukaties voisi soittaa, kuinka kaunis hän oli, mutta ei siihenkään pystyisi muu kun se, jolle viulu on yhtä tuttu kuin oma sydän.

"Monen pojan sydämen se tyttö oli piloille polttanut, voi sentään, kuinka monen! Moravan rannalla kerran muuan magnaati, vanha, juureva herra, sattui hänet näkemään, näki ja hämmästyti kovin. Istuu ratsunsa seljässä mies ja vapisee kuin horkassa. Kaunis oli tuo vanha herra, kaunis kuin piru pyhäpäivänä: takki kullan kirjoissa, vyöllä miekka... hevonen kun vaan maahan polkaisee... niin jo kiiltokivissä säilä säihkyy kuin salama... lakki vaaleansinistä samettia, kuin taivasta palanen, – ylen oli uljas vanha hospodaari! Hän katseli Raddaa katselemistaan, eikä aikaakaan, niin jo virkkaa: Hei! Anna suuta, tyttö! Saat rahaa kukkaron täyden. – Tyttö se vaan selkensä käänsi. – Anna anteeksi, jos mieles pahoitin; katsahda edes leppeämmin, – näin se kerrassaan talttui mahtava magnaati ja heitti kukkaron hänen jalkoihinsa, ja suuri olikin kukkaro, veli hyvä! Tyttö se vaan noin niinkuin ohimennen potkaisi kukkaron rapakkoon. Sen pituinen se.

" – 'Senkin tyttö!' – huokasi hospodaari, iski ruoskalla ratsua, ja pölypilvenä mies katosi.

"Huomenissa tuli uudestaan. – Kuka tytön isä? pauhaa hän kuin mikä ukkonen pitkin leiriä. Taneli astui esiin. – Myö mulle tyttösi, maksoi mitä maksoi! Mutta Taneli se sanoa paukautti: Herrat ne vaan kaikkea kaupittelevat, sioista ruveten hamaan omaan-tuntoon, mutta minä olen ollut sodassa Kossuthin kanssa enkä pidä kaupan yhtään mitään! – Pahasti parkaisi silloin vanha herra ja oli vetää miekkansa, mutta samassa pisti joku meidän miehistä palavan taulanpalan ratsun korvaan, ja niin hänet hepo kiidätti pois. Me pantiin teltat kokoon ja siirryttiin muuane. Kuljetaan tuosta päivä, mitäpä toinenkin – jo saavutti! – Kuulkaa, – huutaa hän, kautta Jumalan ja teidän itsenne minä vannon, että omatunto on minulla puhdas. Tytön kun vaimoksi mulle antanette, niin puolekkain panen teidän kansanne kaikki, mitä minulla on. Ylen on äijä mulla rikkautta! – Tulena hehkuu mies ja satulassa heiluu kuin merenruoko. Meidän miehet miettimään.

" – 'Mitäs sanot, tytär?' – virkkoi viiksihinsä Taneli.

" – 'Jos naaraskotka korpin pesään pyrähtäisi, mikä hänestä tulisi?' – Näin kysäisi Radda meiltä.

"Nauramaan ratkes Taneli ja me muut kanssa.

" – 'Hyvin lausuit, tyttäreni! Kuulithan, hospodaari! Hukkaan sulta meni hyvät humalat. Kysy kyyhkysia; ne ovat taipuvaisempia.' "Ja niin lähdettiin edelleen.

"Mutta hospodaari sieppasi lakkinsa ja paiskasi sen maahan ja ratsasti pois, ratsasti, niin että maa tömisi. Sellainen oli Radda, kotkaseni.

"Niin. Istutaan sitä sitten kerran yöllä nuotiolla, niin – äkkiä alkaa soittoa kuulua arolta. Sitä soittoa! Veri siitä suonissa kiehahti, ja ihan se niinkuin olis minne maanitellut. Kaikista meistä tuntui kuin tuota soittoa kuullessa tekisi mieli jotain sellaista, jonka perästä ei enää maksa elääkään tai jos eläisi, niin kaiken maailman keisarina eläisi, – sellaista oli se soitto, kotkaseni!

"Se lähenei lähenemistään. Ei aikaakaan, niin jo ajaikse pimeästä näkyviin ratsu. Seljässä istuu mies, viulua soitellen, ja tulee meitä kohti. Nuotion ääreen hän pysähtyi, lakkasi soittamasta ja katseli meitä myhäillen.

" – 'Kas, Zobár, sinäkö!' – huusi Taneli iloissansa. Niin, se oli justiin se Loiko Zobár.

"Miehellä viikset ihan olkapäillä, ja siinä ne yhtyvät hivuskutreihiin, mustiin ja kiiltäviin kuin damaskiteräs; silmät välkkyvät kuin taivaalla tähdet, mutta kun myhäilee mies, niin ihan aurinko paistaa, jumaliste! Siltä näytti kuin olis hän ja ratsu taottu yhdestä ainoasta raudankappaleesta. Siinä hän seisoo veripunaisena nuotion valossa, naurahtelee ja hampaat välkkyvät. Vie minut vihoviimeinen tuho ja turmio, ellen minä rakastanut häntä kuin omaa itseäni, ennenkuin mies oli minulle sanaakaan sanonut tai edes huomannut, että minunkin moiseni on olemassa tässä matoisessa maailmassa.

"Sellainen oli se mies, kotkaseni! Hän kun silmiäsi katsahtaa, niin samassa sydämesi vangiksi ottaa, etkä sitä yhtään häpeä, vieläpä ylpeilet siitä. Semmoisen miehen kanssa tulee itsekkin paremmaksi kerrassaan. Harvassa on moisia miehiä. Ja hyvä niin. Kovin jos olis paljo hyvää

maailmassa, niin eihän sitä hyvää hyväksi huomaiskaan. Niinpä niin! Mutta kuulehan vielä, kun juttelen.

"Radda sanoo: – Hyvin soittelet, Loiko! Ken sulle viulun teki, niin heleän ja herkän? – Zobár naurahtaa: itse minä sen tein, enkä sitä puusta tehnytkään, vaan nuoren tytön rinnasta rakensin, tytön, jota kovasti rakastin, ja kieletkin mä hänen sydäimestään punoin. Vielä hiukan valehtelee viulu, mutta kyllä mulla käyrä kädessä on kohdallaan. Näethän!

"Miehin mies, tietty se, koettaa kerrassaan häikäistä tytöltä silmät, jott'ei niistä sydän syttyisi, vaan että tyttö itse sua ikävöisi. Niin se Loikokin. Mutta erehtyipäs tällä erää. Radda kääntyi pois ja virkkoi, haukotellen: 'Kuulin Zobária kehuttavan viisaaksi ja sukkelaksi. Turhia puhuvat ihmiset.' Ja niin hän läksi loitommas.

" – 'Vai on sulla, ylpeä ympynen, niin terävät hampaat!' lausui Loiko. Silmä iski tulta, ja hän astui alas ratsultansa. 'Terve, veljet! Tulin vieraisin teille.'

" – 'Terve tultua, kotka!' – vastasi Taneli. Suuta siinä suihkattiin, haasteltiin ja käytiin maata... Sikeästi nukuttiinkin. Aamu kun tuli, niin kas! Siteessä on Zobárilla pää. Mistä se? Hevonen potkaisi, miehen maatessa.

"Vai niin vainen! Ymmärrettiinhän me, mikä se semmoinen hepo oli. Viiksiin myhähdeltiin vaan, ja myhähti se Tanelikin. Eikös sitten Loiko ollut Raddan veroinen? Huihai! Oli tyttö miten kaunis hyvänsä, mutta ahdas on hänellä mieli ja kapea kanssa. Ripusta hänelle vaikka leiviskä kultaa kaulaan, ei hän tuostaan parane. No niin.

"Elettiin sitten kotvanen niissä seuduin, ja hyvin meillä siihen aikaan asiat kävivätkin. Zobár oli mukana. Siinä sitä sitten toveri! Viisas oli kuin vanha mies ja tiesi vaikka mitä. Kirjaakin osasi lukea, pani venäät sekä unkarit. Ja kun se mies alkaa tarinoida, niin vaikk'ei unta oliskaan; yhä vaan kuuntelis häntä. Mutta kun soittamaan rupeaa, niin lyököön minut ukkonen ihan tähän paikkaan, jos maailmassa kukaan muu osaa soittaa sillä lailla kuin Zobár! Kun pyyhkäisi käyrällään kieliiä kerran, niin sydän sykähtää; pyyhkäisi toisen, niin jo hiukenee sydän, mutta hän soittelee vaan ja myhäilee. Teki mieli sekä nauraa että itkeä, kuunnellessa hänen laulujansa. Tuossa juuri joku käyrän alla vaikeroi ja apua pyytää, ja silloin viiltää sydäntä, viiltää kuin puukolla. Äkkiä taas aro lähtee taivaalle tarinoita kertomaan, hiljaisia tarinoita, surumielisiä. Tuossa taas tyttönen itkee, soreata poikaa saatellen, ja sorea poika kutsuu tyttöä arolle: siellä kohdataan. – Ja äkkiä – hei! Ukkosena pauhaa uljas, vapaa laulu, ja luulis, että nyt, ihan nyt itse aurinkokin lähtee taivaalla tanssimaan moisen laulun tahdissa. Semmoista se oli, kotkaseni.

"Ihan jok'ikinen suoni ruumiissa ymmärsi tuon laulun, ja orjakseen se miehen pani, ken vaan sattui sitä kuuntelemaan. Ja jos olisi Zobár silloin huutanut: 'puukot käteen, pojat!' niin jokainen olis lähtenyt puukkosille kenen kera hyvänsä, jonka vaan hän olis osoittanut. Hän osasi hallita ihmisiä mielensä mukaan, ja kaikki häntä rakastivat, lujasti rakastivatkin. Radda se yksin vaan ei hänestä välittänyt, ja jospa vaan siinä kaikki, mutta väliin ivailikin häntä. Kipeän oli tyttö iskun lyönyt Zobárin sydämeen, ylen kipeän! Hammastaan puree Loiko, viiksiänsä nykien, katse kolkkompi kuilua pohjatonta, ja välistä niissä sävähtää niin tuimasti, että hirvittää. Väliin läksi uljas Loiko yöllä ulos arolle, ja siellä hänen viulunsa itki aamuun asti, itki: siellä mies vapauttaan hautaan vaivutteli. Me siinä vaan nurmella virumme. Kuuntelen ja mietiskelen: mitä tehdä, miten olla? Mutta tietäähän sen: kun kaksi kiveä vastakkain vierii, silloin ei ole hyvä käydä väliin, rammaksi musertuu. Kului tuosta sitten aikaa vähäisen.

"Kerran istuttiin koolla taas ja haasteltiin asioista. Ikäväksi löi. Taneli pyytämään Loikoa: – 'Laulahan, Zobár, ilahduta sydäntä hiukan!' Tämä vilkaisi Raddaan, joka vähän matkan päässä loikoi seljällään, taivasta katsellen. Zobár iski kieliiä käyrällänsä, ja viulu samassa haastelemaan, niinkuin olisi vainenkin ollut immen sydäntä palanen. Näin hän lauloi, Loiko:

"Hei! Suur' on aro, suunnaton.
Jo rintain liekehtää!

Kuin tuul', niin raju ratsuin on,
Ja käs' on vahva tää!

"Silloin käänsi päätänsä Radda, kohottautui istumaan ja naurahti laulajaa vasten silmiä. Punaiseksi hän lensi, Zobár, kuin aamurusko.

"Hei! Orhi, taistoon tottunut,
Lähtäänkö liikkeellen?
Viel' usmissaan on aro, mut
Pian päivä kultaa sen.

"Hei! Valoa käy kohti vaan,
Kohoile korkeemmas!
Mut Kuutart' ällös koskekaan
Tuulleella harjallas!

"Niin hän lauloi. Eikä kukaan enää sillä lailla laula! Mutta Raddapa ei tuosta tuon enempää; virkkaahan vaan:

" – 'Älähän toki niin korkealle lennä, Loiko! Sattuisit putoamaan alas: nenäs löisit rapakkoon, viikses tahraisit.' Varo vaan! – Vimmastuneen katseen viskasi silloin Loiko tyttöön, mutta ei sanonut mitään. Hillitsi itsensä mies ja lauloi edelleen:

"Hei! Jos sais päivä silloin kuin
Me vielä nukuttais,
Niin häpeäänhän, harmistuin,
Me silloin suistuttais!"

" – 'Se oli laulu se!' – virkkoi Taneli. – 'En ole mointa ennen kuullut; tehköön minut piru piipuksensa, jos valehtelen!' Vanha Nur väliin viiksiänsä väänteli, väliin olkapäitään kohautteli, ja kovin meitä miellytti joka miestä Zobárin uljas laulu. Raddaa se vaan ei huvittanut.

" – 'Tuolla lailla se itikkakin kerran inui, kun koetteli matkia kotkan huutoa.' – Niin hän sanoi, ja tuntui silloin kuin olis tyttö lunta heittänyt meidän päälle.

" – 'Nyt taidat tahtoa ruoskaa, Radda!' – virkkoi Taneli ja ojensihe tyttöä kohti, mutta Zobár viskasi lakkinsa tanterelle, kasvot mustina kuin maan multa.

" – 'Seis, Taneli! Teräksestä suitset – suuhun tulisen ratsun! Anna tyttösi emännäksi mulle!'

" – 'Kuules poikaa!' – naurahti Taneli. – 'Ota vaan, jos tahdot ja saat!'

"'No, impi, kuulehan minua hiukkanen äläkä röyhentele! Olen minä maailmassa tyttöjä nähnyt, ylen olen paljon nähnytkin, mutta ei ole kenkään vielä sisimpiini satuttanut, niinkuin sinä. Voi sua Radda! Jo veit kuin veitkin vangiksi miehen sydämen! No niin! Kukapa se kohtalonsa karttane? Ei ole ratsua niin rajua, jolla omalta itseltä karkuun pääsisi! Emännäkseni sinut otan Jumalan edessä, omantuntoni ja isäsi edessä, ja kaiken tämän väen edessä. Mutta varo, älä minun tahtoani vastusta; vapaa mies olen yhä edelleen ja teen niinkuin tahdon!' – Zobár astui hänen luokseen, hammasta purren ja silmät säihkien. Jo ojensi kätensä hänelle. Kas niin, arvelimme me, jo suisti, tyttö kuin suistikin rajun aroratsun! Mutta annahan, kun äkkiä mies levittää kätensä ja kaatuu takaraivolleen maahan!..

"Mitä ihmeitä? Niinkuin olisi luoti käynyt sydämeen. Radda, katsos, oli heittänyt hihnaisen paimenruoskan hänen jalkainsa ympäri ja nyäissyt siitä. Se se Zobárin kaasi.

"Mutta tyttö se jälleen on maassa seljällään; ei liiku eikä puhu, naurahtelee vain. Mitähän tuosta tuleekaan? arveltiin me, mutta Loiko se istuu maassa ja päättään pitelee, niinkuin pelkäisi sen siihen paikkaan halkeavan. Sitten hän nousi hiljalleen ja läksi ulos arolle, katsahtamatta kehenkään.

" – 'Käypäs peräämään miestä!' – kuiskasi minulle Nur. – Ja niin minä läksin hiipimään Zobárin jälkeen yön pimeässä. Sellainen oli asia, kotkaseni!"

Makar kopisti porot piipustansa ja alkoi panna pesään uutta tupakkaa. Minä kiersin nutun tviimmästi ympärilleni ja siinä pitkälläni katselin hänen vanhoja kasvojansa, helteen ja ahavan paahtamia. Synkkänä ja ankarana hän pudisteli päätänsä, jotain jupisten itseksensä; tuuheat, harmaat viikset elähtelivät, ja tuuli tuiverteli hivuksia hänen päällellänsä. Hän muistutti vanhaa tammea, ukonnuolen kärventämää, mutta yhä vieläkin vankkaa, juurevaa ja voimistaan ylpeätä. Meri piti edelleen kuiskettansa rannan kanssa, ja tuuli se yhä kanteli tätä kuisketta ulos avaralle arolle. Nonka ei laulanut enää, mutta taivaalle kasaantuneet pilvet tekivät yön entistänsä synkemmäksi ja kamalammaksi.

"Loiko kulki verkalleen, laahustellen, pää painuksissa ja kädet riipuksissa kuin kaksi velttoa ruoskansiiamaa. Päästyään notkoon puron reunalla, hän istahti kivelle ja huokasi, ja niin huokasi mies, että ihan minua sydäimestä otti, – niin kävi säälini häntä. En kumminkaan astunut hänen näkyviinsä. Eihän sitä sanalla toisen surua hälvennä, vai mitä? Sepä se! Istuu sitten tunnin, istuu toisen, jopa kolmannenkin, eikä liikahdakaan, yhä vaan istuu.

"Minä piilin heinikossa, vähän matkan päässä. Yö oli valoisa, kuu heitteli hopeitansa yli avaran aron. Kauaksi näki nyt joka haaralle.

"Äläs huoli: äkkiä astuu Radda kiirein askelin leiristä päin.

"Silloin mulle hyvä mieli. Sehän mainiota, arvelin itsekseni; uljas tyttö, tuo Radda. Impi astui hänen luokseen, mutta Zobár ei huomaa. Vihdoin laski tyttö kätensä hänen olalleen. Silloin säpsähti Loiko, päästi kätensä irti ja kohotti päätään. Heti sen tehtyään hän kavahti pystyyn ja tarttui puukkoonsa. Nyt hän pistää tytön kuolijaksi, säikähdin minä, ja olin juuri kiljaisemassa leiriin päin ja lähtemässä heidän luokseen, mutta äkkiä kuulen, kuinka Radda virkkaa:

" – 'Heitä pois puukko! Pään sulta muserran muutoin!' – Ja kun tarkemmin katselen, niin Raddalla on pistoli kädessä, ja sillä tähtää Zobária otsaan. Sen hornan tyttö! No niin, arvelin minä, tasaväkisiä ovat nyt kumpikin. Mitähän tuosta tulla mahtaa?

" – 'Kuule!' – puhelee Radda ja pistää pistolin vyöhönsä. – 'En minä sinua surmaamaan tullut, sanoo, vaan sopimaan tulin. Heitä pois puukko!' – Toinen heitti ja kulmat rypyssä katselee tyttöä. Ihme oli kerrassaan katsella heitä, veikkonen! Siinä on heitä kaksi, petoina he silmäilee toisiansa, ja kumpikin niin kaunis ja uljas, ja kirkas kuu heitä katselee ja minä, ei muut.

" – 'Kuule nyt, Loiko! Minä rakastan sinua', – puhelee Radda. – Toinen vaan olkapäitään kohautti; niinkuin olisi kammitassa kädet sekä jalat.

" – 'Kyll' olen nähnyt nuoria miehiä minä, mutta uljaampi sinä olet heitä ja kauniimpi sekä sielultasi että kasvoiltasi. Jok'ikinen heistä olisi viiksensä ajanut yhdestä ainoasta silmän-iskustanikin; jalkojeni juureen he olisivat langenneet jok'ainoa, jos vaan olisin tahtonut. Mutta mitäpä heistä? Ei ne ylen uljaita muutoinkaan olleet, ja minä olisin heidät kerrassaan akankirjoihin pannut. Kovin vähä on enää maailmassa jäljellä uljaita mustalaisia, Loiko. En ole ketään konsanani rakastanut, Loiko, mutta sinua minä rakastan. Vielä minä sentään vapauttanikin rakastan, rakastan enemmän kuin sinua, Loiko! Mutta sinutta en voi elää, niinkuin et sinäkään minutta voi elää. Nlinpä tahdonkin, ettäs omani olisit niin sieluinesi kuin ruumiinesi, kuuletko?' Toinen naurahti vaan.

"'Kuulen kyllä. Ja mieluisia ovat minulle sun sanasi. Puhuhan vielä!'

" – 'Puhun niinkin. Kiertele sinä, Loiko, minkäs kiertelet, minä sinut sittenkin valtaan, omakseni tulet kuin tuletkin. Älä siis turhaan aikaa kuluta. Sinua odottavat minun suuteluni ja hyväilyni... tulisesti minä suutelen sua, Loiko! Ja minun suudelmiini sä unohdat uljaan elämäsi... unohdat huimat laulusi, joita niin kernaasti kuuntelevat reippaat mustalaiset. Ei ne enää aroilla kajahtelee. Pian laulelet vain lemmenlauluja, hempeitä lauluja minulle, Raddallesi... Älä vainenkaan turhaan aikaa kuluta...'

Kun minä kerran näin olen sanonut, niin huomenna jo taivut mun alleni, niinkuin vanhemman toverisi junakin alle. Huomenna kumarrat minua jalkoihin koko leirin nähden ja suutelet minun oikeata kättäni, – äsken olen vaimosi.'

"Kas sellaista se vaati, perhanan tyttö. Mointa ei ollut kukaan koskaan kuullutkaan. Ennen vanhaan, niin sanotaan, oli montenegrolaisilla ollut sellainen tapa, mutta mustalaisilla ei milloinkaan! Veljeysliitto tytön kanssa! Voitko sinä, kotkaseni, keksiä mitään sen hassumpaa! Pääsi saat palasiksi mietiskellä, etkä keksi sittenkään.

"Syrjään ponnahti Loiko ja parkasi ulos avaralle arolle, parkasi kuin olisi haavan rintaansa saanut. Radda vavahti, mutta jaksoi hillitä itsensä.

"Hyvästi sitten huomiseksi, mutta huomenna sä teet, niinkuin olen käsenyt. Kuuletko, Loiko?"

" – 'Kuulen ja niin teen!' – vaikeroi Zobár ja ojensi kätensä häntä kohti. Tyttö ei häneen katsahanutkaan. Silloin horjahti Zobár, kuni tuulen taittama puu, ja kaatui maahan, nyyhkien ja nauraen.

"Noin masensi riivattu tyttö uljaan pojan. Tuskin sain hänet tuntoihinsa enää.

"Merkillistä! Ketä hittoa se hyödyttää, että ihminen suruihinsa sortuu? Kuka kuuntelee kernaasti, kuinka ihmissydän vaikeroi ja surusta pakahtuu? Sanopas se!

"Minä palasin leiriin ja kerroin näkemäni vanhuksille. Ukot tuumivat ja päättivät vuottaa ja katsoa, mitä tästä kaikesta tulee. Mutta tällaista siitä tuli. Huomisiltana kun taas istuttiin nuotion ääressä, saapui Loikokin. Hämillään oli mies, silmät kuopallaan, ja kauheasti hän oli kuihtunut yön tietämissä. Silmiään nostamatta hän virkkoi meille:

" – 'Sellaista se nyt on laitaa, toverit: minä tutkistelin sydäntäni viime yönä, mutt'en löytänyt siinä enää sijaa entiselle vapaalle elämälle. Radda se siinä yksin vallitsee eikä kukaan muu. Tuossa tuo Radda, ihana impi, myhäilee kuin kuningatar! Hän rakastaa vapauttansa enemmän kuin minua, mutta minä rakastan häntä enemmän kuin omaa vapauttani, ja niinpä olen päättänyt kumartaa häntä jalkoihin, sillä niin hän on käsenyt, jotta näkisi kaikki kansa, kuinka hänen kauneutensa on voittanut uljaan Loiko Zobárin, joka tähän asti on leikkinyt tyttöjen kera, niinkuin leikkiänsä lyö tunturihaukka sorsaparven kanssa. Ja sitten hän tulee vaimokseni ja rupeaa minua hyväilemään ja suutelemaan, niin ett'ei minun enää mieli tee laulujakaan teille laulella, enkä enää vapauttanikaan surkeile. Eikö niin, Radda?' – Hän nosti silmänsä ja katsahti epäillen Raddaan. Ääneti ja tuimasti nyökkäytti tyttö päätä hänelle ja osoitti kädellään jalkoihinsa. Me katseltiin, tuijoteltiin, ymmärtämättä yhtään mitään. Oikein teki mieli paeta jonnekin pois, jott'ei vaan tarvitsisi nähdä, kuinka Loiko Zobár lankeaa tytön jalkain juureen, vaikkapa itse Raddankin. Jo siinä hävetti ja sääliitti ja oli niin ilkeä olla.

" – 'No niin! – huudahti Radda Zobárillem.

" – 'Ho-hoo! Älähän hätäile; ennättää sinuun vielä kyllästyäkin!' – Zobár naurahti, ja teräkseltä kilahti miehen nauru.

" – 'Onhan asia siis päätetty, toverit! Mitäs muuta olisi jäljellä? Onpa jäljellä vielä tutkaista, onko Raddan sydän niin luja kuin näyttää olevan. Tutkaistaanpas! Antakaa anteeksi, veljet!'

"Voi sentään! Ei osannut kukaan arvatakaan hänen aikeitaan, niin jo makasi Radda maassa, rinnassaan Zobárin käyrä puukko kahvaa myöten. Kauhu valtasi meidät.

"Mutta Radda tempasi puukon ulos, viskasi sen syrjään ja tukki haavansa suortuvillaan pikimustilla. Hän naurahti ja sanoi lujaa ja selvästi:

" – 'Hyvästi, Loiko! Noin sun tiesin tekevänkin ja kuolin.'

"Ymmärrätkö sinä tuota tyttöä, kotkaseni? Sellainen oli se pirun tyttö, vaikka minut tähän paikkaan kärvennettäisi. Hohhoi-ja!

" – 'Ja nyt kumarran sinua jalkoihin, korskea kuningatar!' Niin huudahti Loiko, ja kajahti siitä huudosta koko avara aro. Hän heittäysi maahan ja painoi huulensa kuolleen Raddan jalkoihin ja meni tainnoksiin. Me otettiin lakit päästä ja seistiin ääneti.

"Mitäs nyt sanot, kotkaseni? Sepä se! Ukko Nur murahti: 'nuoriin mies!' Mutta ei olis yhdenkään käsi kohonnut sitomaan Loiko Zobária, ei yhden ainoankaan, ja tiesihän sen Nur itsekin.

Kädellään viittasi vaan vanhus ja läksi loitommas. Taneli nosti maasta puukon, jonka Radda oli viskannut syrjään. Kauan hän katseli sitä, viiksiänsä liikutellen. Ei ollut vielä puukon terällä hyytynyt Raddan veri, ja terävä se oli semmoinen ja käyrä. Sitten astui Taneli Zobárin luokse ja iski puukon hänen selkäänsä ihan sydämen kohdalle. Olihan hän Raddan isä, tuo Taneli, vanha sotamies.

" – 'Juuri niin!' – virkkoi Loiko, kääntyen Taneliin. Niin hän virkkoi ja läksi Raddan jälkeen.

"Me katseltiin heitä. Siinä makasi Radda, painaen rintaansa vastaan suortuviansa, silmät auki katsellen sinistä taivasta, mutta hänen jalkainsa juureen oli oikaissut itsensä uljas Loiko Zobár. Tytön suortuvat olivat valahtaneet hänen ylitsensä. Hänen kasvojansa ei näkynyt.

"Siinä me seistiin, mietiskellen. Vanhan Tanelin viikset vavahtelivat, ja rypyssä olivat tuuheat kulmakarvat. Taivaalle hän katseli, sanaakaan sanomatta, mutta Nur, harmaahapsi, heittäysi kasvoilleen maahan ja purskahti itkemään, ja niin itki siinä ukko, että hytkähtelivät vanhat hartiat.

"Olipa siinä itkemistäkin, kotkaseni! Oli niinkin!

"Vaeltavasi sanoit. Niinpä vaellakin sitten teitäsi, äläkä poikkeaa syrjään. Astu suoraan! Turhaan kukaties sittenkin kiihdut. Sen pituinen se, kotkaseni."

* * * * *

Makár vaikeni, pisti piipun kukkaraan ja pani nuttunsa kiinni. Alkoi sataa. Tuuli yltyi, meri kohisi kumeasti ja tuimana. Hevoset tulivat sammuvan nuotion ääreen yksitellen. Ne katselivat meitä suurilla, viisailta silmillään ja asettuivat meidän ympärillemme taajana, liikkumattomana piirinä.

– Hei hevoset, hei! – huudahti heille lempeästi Makár ja taputti kämmenellään mustaa lempihevostansa. Sitten hän kääntyi minuun, sanoen: – Jo on aika käydä maata. – Hän pujotti nutun päänsä yli, oikaisihe nurmelle uljaaseen asentoon ja vaikeni.

Minua ei nukuttanut. Minä katselin kautta yön merta kohti, ja tuolla ilmassa leijaili ohitseni ruhtinaallisen kauniina ja mahtavana Raddan haamu. Kädellään hän painoi suortuviansa pikimustia rintansa haavaa vastaan, ja hänen ruskeitten, hienojen sormiensa lävitse tihkui verta, ja pisara pisaralta sitä putoeli maahan tulipunaisina tähtösinä.

Mutta hänen jäljissään leijaili uljas Loiko Zobár. Hänen kasvonsa olivat tuuheitten mustain suortuvain peitossa, ja niitten alla tipahteli tiheitä, kylmiä, suuria kyynelkarpaloita...

Sade yltyi rankaksi, ja meri lauloi synkkää, juhallista hymniä kauniille, ylpeälle mustalaisparille, Loiko Zobárilta ja Raddalle, vanhan Taneli sotilaan tyttärelle.

Mutta yhä he kumpikin kiirivät yön pimeässä hiljalleen ja ääneti, eikä voinutkaan sorea laulaja Loiko Zobár saavuttaa ylpeätä Raddaa...

ARHIPPA VAARI JA LENJKA

Lauttaa odotellessaan he olivat käyneet pitkäkseen rantatöyrän siimekseen. Siinä he kauan aikaa ääneti katselivat Kubanjin virran nopeita, sameita aaltoja, jotka loisketta pitivät heidän jalkainsa juuressa. Lenjka poika oli torkahtanut. Arhippa vaari tunsikin kalvavaa, ahdistavaa tuskaa rinnassaan eikä saanut unta. Tummanruskeata pohjaa vastaan tuskin erottikaan näitä kahta repaleisia ja kutistunutta olentoa: kaksi viheliäistä kasaa siinä vaan oli, toinen isompi, toinen pienempi. Nuo väsymyksestä ja helteestä riutuneet, päivänpaahtamat ja pölyiset kasvot olivat kerrassaan värisoinnussa ruskeain vaateriisujen kanssa.

Arhippa vaarin laiha ja kookas vartalo oli asettunut poikki puolin kapeata hietakaistaletta, joka keltaisena nauhana kulki pitkin rantaa, töyrän ja virran välitse, torkkuva Lenjka, pienikasvuinen, hieveröinen, makasi kiemurassa hänen sivullansa. Tuo ryysyinen poika näytti kiverällä oksalla: se oli katkennut vaaristansa, vanhasta kelo puusta, jonka nyt virran kylmät ja väkevät aallot olivat tuoneet mukanaan ja heittäneet rannan hiekalle.

Kyynäspäähänsä nojaten vaari katseli toiselle rannalle, johon päivä paistoi täydeltä terältä, ja jota niukasti reunaili moniahta harva pajupensas. Muutamassa kohti pisti näkyville lautan tumma laita. Siellä näytti niin alakuloiselta ja autiolta. Harmaa maantie eteni joen rannasta kauas aron sisimpiin; se oli niin säälimättömän suora ja kuiva, tuo tie, ja teki vaarin mielen niin alakuloiseksi.

Hänen tummat, tulehtuneet silmänsä, luomet punaisina ja pöyhässä, rävähtelivät levottomasti ja sairaaloisesti, ja ryppyjen uurtamalla kasvoilla asui rasittavan kivun ja tuskan ilme. Tuon tuostakin tuli yskänpuuska, jota hän koetteli pidätellä, suojellen suuta kädellään ja levottomasti vilkaisten pojanpoikaansa. Yskä oli käheätä ja henkeä salpaavaa. Se pani ukon joka kerta kohottautumaan maasta ja puseri hänen silmistään suuria kyynelkarpaloita.

Ukon yskä ja laineitten hiljainen loiskahtelu rannan hietaa vastaan ne yksin häiritsivät aron äänettömyyttä... Siinä se levittelihe kummallakin puolen jokea, suunnattomana, ruskeana, päivänpaahtamana, ja vasta tuolla etäällä taivaanrannassa, mitä vanhuksen silmä tuskin erottikaan, lainehti rehevänä kultainen vehnävainio, johon häikäisevän kirkas taivaankansi jyrkästi laski. Taivasta vastaan kuvastui kaukana kolme solakkaa poppelipuuta. Vuoroin ne näyttivät pienenevän, vuoroin taas korkeammiksi kohoavan, nousten ja laskien... tahi äkkiä peittyi kaikki aron auteren kimmeltävään hopeaharsoon.

Tämä heittelevä, heleä ja petollinen harso lähenei välistä etäältä melkein virran rannalle saakka, ja silloin näytti se itsekin virralta, joka äkkiä oli lähtenyt juoksemaan taivaasta, yhtä kirkkaana ja tyynenä kuin sekin, lähtenyt tuomaan virvoitusta helteen uuvuttamalle arolle. Mutta pian se katosi jälleen.

Arhippa vaarille, Ison-Venäjän miehelle, oli outoa tämä ilmiö, hän kun ei milloinkaan ollut asunut aroilla, hänet oli nälkä pakottanut lähtemään sinne. – Hän hieroskeli nyt silmiänsä ja mietiskeli murhemielin, että tämä helle ja aro ne vievät häneltä näön, niinkuin olivat vieneet viimeiset voimat jaloistakin: niillä ei enää jaksaa astua kolmeakymmentä virstaa päivässä; tuskin niillä enää puoltakaan sen vertaa kykenee käymään.

Tänään oli hänen tukalampi olla ja mieltä käänsi enemmän kuin koskaan viime aikoina. Hän tunsikin kuolevansa pian, ja vaikk'ei hän siitä niin paljoa välittänyt eikä sitä mietiskellyt, se kun oli hänen mielestään välttämätön vero, niin olisi hän sentään tahtonut kuolla kaukana täältä, kotipuolellaan, Orlovan läänissä. Ja sitä paitsi oli hän kovasti huolissaan pojanpojastansa... Minne joutuneekaan Lenjka?..

Tuota hän oli kysellyt itseltänsä monta kertaa päivässä, ja joka kerta hänestä silloin tuntui, kuin kouristaisi häntä ja viluttaisi, ja silloin rupesi aina niin pahasti panemaan ja oli niin tukala olla, että hänen teki mieli heti kohta kääntyä kotia, Venäjälle...

Mutta sitten johtui mieleen Krim, autiot arot, tylyt ja kovat tshabanit, heidän suuret äkäiset koiransa, roistomaiset ja ahneet tatarit... johtui myös mieleen muuan Tamanassa sattunut tapaus, joka oli ollut vähällä saattaa hänet ja Lenjkan tyrmään...

Ja sitten... ylen on matka pitkä Venäjälle... Ei sinne ennätkään kumminkaan; matkan varrella jonnekin kuolla käpertyy. Täällä Kubanjilla ovat alttiit almuja antamaan. Kansa on kaikkialla varakasta, vaikka juroa ja pilkallista. He eivät rakasta kerjäläisiä, itse kun ovat rikkaita.

Lenjalle kukaties keksisi jotain muuta. Mitäpä sillä väliä: orpohan hän on täällä, niinkuin kotipuolellakin, Venäjällä.

Hän katsahti poikaan kyöneleistä kosteilla silmillään ja silitti varovasti hänen päätänsä karkealla kädellään.

Poika liikahti ja loi suuret siniset silmänsä häneen. Jotain epälapsellisen vakavata ja mieltävistä oli noissa silmissä, jotka näyttivät tavallista suuremmilta hänen laihoissa, rokon-arpisissa kasvoissaan. Nenä oli terävä, ja hienot, verettömät huulet olivat helteestä ja aron ahavasta halkeamissa.

– Joko tulee? – kysäisi hän ja, suojellen kädellään silmiänsä, vilkaisi virtaan, joka tuossa niin välinpitämättömästi kimalteli auringon säteissä.

– Ei tule vielä. Tuolla se vaan seisoo. Mitäpä se tänne lähtisi? Kun ei kukaan kutsu, niin paikoillaanhan se pysyy, – vastasi Arhippa verkalleen, yhä edelleen silitellen pojan päätä.

Lenjka keikautti päätään, ties miksi, ja oikaisi he hiekalle. Kumpikin oli kotvan aikaa ääneti.

– Jos osais uida, niin lähtis uimaan, – virkkoi Lenjka, tähystellen joelle. Hänen äänensä oli omituisen kumea ja ilmettä vailla.

– Kovin on vuolas tämä virta. Ei meidän puolella sellaisia ole. Miksikäs se tuolla lailla väreilee? Juoksee, niinkuin pelkäisi myöhästyvänsä.

Nureilla mielin käänsi Lenjka päänsä toisaanne.

– Mutta tiedätkös mitä? – sanoi vaari, hetkisen mietittyänsä. – Päästetäänpä vyöt auki ja sidotaan ne yhteen. Minä kiinnitän toisen pään jalkaasi, mene sitten uimaan... – Kylläpä keksit! Luuletko sinä, ett'ei virta vie sinuakin? Hukutaan vielä kumpikin.

– Minä meinasin, että noin rannemmalla vain... Mutta kyllä se virta sittenkin vie! Katsos, mitenkä puskeekaan kovasti... Entäs keväällä sitten, kun se alkaa tulvia! Sitten se vasta... Niityillekin se tuhot tekee. Ja niittyjä, näethän, – ei ääriä näy!

Lenjkan ei tehnyt mieli puhua, eikä hän vaarille vastannutkaan. Hän otti maasta kuivan savikokkareen ja jauhoi sen hyppysissään tomuksi, vakavan ja mieltäväisen näköisenä. Vaari katseli häntä ajatuksissaan, silmiään siristellen.

– Katso tuota! – puheli Lenjka hiljaa ja yksitoikkoisesti puistellen tomua sormistansa. – Niinkuin nyt esimerkiksi tämä savikokkare... hyppysissä kun hieraisi sitä, niin tomu vaan pöllähti... niin hieno tomu, että tuskin silmällä erottaa...

– Niin mitä sitten? – kysäisi Arhippa, saaden uuden yskänpuuskan, joka taas kiersi kyöneleitä hänen silmiinsä. Hän katseli pojan kuivakiiltoisia silmiä ja laihoja, kulmikkaita kasvoja. – Mitäs sinä sillä meinaat? – lisäsi hän, yskittyänsä loppuun.

– Sitä vaan, sanoi Lenjka, päätään heilauttaen. – Sitä minä meinaan, että tuommoinen se justiin on!.. – Hän viittasi virtaan päin. – Ja mitä kaikkea siihen on rakennettukaan!.. On sitä jo yhdessäkin kaupungissa käyty sinun kanssasi! On niinkin! Ja sitä ihmisten paljoutta!

Kesken jäi ajatus Lenjka pojalta. Hän vaikeni jälleen ja alkoi katsoa ympärilleen.

Vaari oli ääneti hänkin hetken aikaa. Sitten hän siirtyi aivan lähelle poikaa ja haasteli lempeästi:

– Voi sua, kilttiä poikaa! Kohdalleen sinä sanoit: tomua on kaikki tyyni, kaupungit ja ihmiset, sinä ja minä, pelkkää tomua vain. Voi sua Lenjka poika, voi!.. Annas, että olisit oppinut lukemaan!.. Mikä olisi tullutkaan sinusta! Niinhän sinä olet nytkin kuin mikä aikamies ja haasteletkin niin ymmärtäväisesti... Peippostani pientä, tuiretuistani!.. Mitenkähän sinun vaan käynee?

Vaari painoi pojan pään syliinsä ja suuteli sitä.

– Maltahan nyt! – huudahti poika, irroittaen pellavaisen tukkansa vaarin koukeroisista, vapisevista sormista ja hieman vilkastuen. – Mitenkä sinä sanoitkaan: tomua kaupungit ja kaikki, niinkö?

– Niinhän sen kerran sääsi Herra Jumala, poikaseni. Kaikki on maasta, mutta maa ei ole muuta kuin tomua. Ja kaikki kuolee, mitä siinä on. Ni-in! Ja siksi pitää ihmisen tehdä työtä ja olla nöyrä. Pian tässä minustakin aika jättää... – Niin heilahti äijä omaan itseensä ja lisäsi: – minnehän sinä sitten joudutkaan ilman minua?

Lenjka oli kuullut tuon kysymyksen jo useampia kertoja, ja kovin oli jo poika kyllästynyt tuohon alituisen puhelemiseen kuolemasta. Siksi hän kääntyi ääneti syrjään, nykäisi maasta heinänkorren, pisti sen suuhunsa ja alkoi verkalleen pureksia sitä.

Mutta vaarille tämä oli arka kohta.

– Miks'etkäs sinä mitään puhu? Mitenkä sinun vaimenkaan käy, kun minä olen poissa? – kysäisi hän hiljaa, kumartuen pojan puoleen ja yskien jälleen.

– Johan siitä on ollut puhetta... – vastasi Lenjka hajamielisesti ja nyrpeästi, viiramalta vilaisten vaariinsa.

Senkin tähden olivat nuo keskustelut pojasta vastenmielisiä, että ne useimmiten päättyivät kinastukseen. Vaarin oli tapana puhua hyvin lavealti lähenevästä kuolemastaan. Ensi alussa oli Lenjka kuunnellut häntä tarkasti, kammolla ajatellen pulmallista tilaansa vast'edes, oli itkenytkin, mutta sitten oli tullut reaktio: hän ei enää kuunnellut vaarin puheita, vaan vaipui omiin ajatuksiinsa. Vaari, tuon huomattuansa, tavallisesti suuttui ja alkoi puhua, kuinka muka Lenjka on typerä poika, joka ei rakasta vaariansa eikä käsitä, mitä kaikkia tämä puuhillansa tarkoittaa. Ja vihdoinkin hän jo rupesi moittimaan Lenjkaa siitä, että tämä muka toivoo vaan vaarin kuolevan niin pian kuin mahdollista.

– On muka ollut puhetta!.. – haasteli taas vaari. – Tyhmä olet vielä, poika riepu; et ymmärrä omaa elämääsi. Kuinkas vanha sinä olet? Yhdennellätoista vasta. Ja heikko sinä olet ja hieveröinen; eihän sinusta työntekijäksi. Minne sinä menet? Hyvät ihmiset auttavat, niinkö luulet? Jos sinulla olisi rahoja, niin nuo hyvät ihmiset auttaisivat sinua menettämään ne, se on vissi se. Mutta kerjuulla käynti ei ole hauskaa minunkaan, vanhan äijän: kumarra jokaista ja pyydä jokaiselta. Yksi haukkuu, toinen lyökin kolauttaa ja ajaa pois... Luuletko sinä, että mierolaista kukaan ihmisenä pitää? Ei yhden yksikään! Kymmenen ajast'aikaa olen minä jo kerjäläisenä kierrellyt, kyllä minä sen asian tiedän. Leipäpalasen he näet tuhannen ruplan hintaiseksi arvaavat. Ja kun sen kerjäläiselle antaa, niin jo hänelle heti taivaan portit aukenikin. Sitä varten ne enimmäkseen antavat, jotta omatunto olisi rauhassa; sitä varten vaan, eikä säälistä suinkaan. Ottaa ja viskaa sulle palasen, sittenpä hän itsekkin ilkeää syödä. Kylläinen ihminen on peto. Ei hän konsanaan nälkäistä sääli, sillä hän ei tunne häntä. Vihollisia ne ovat keskenään, kylläinen ihminen ja nälkäinen; iät kaiket he pysyvät toistensa silmätikkuna. Siitäpä syystä he eivät koskaan osaa toisiansa sääliä eikä ymmärtää... Rapaa on kylläiselle kerjäläinen.

Vaari joutui haltijoihinsa suuttumuksesta ja mielipahasta. Hänen huulensa vavahtelivat, vanhat, himmeät silmät ne vilhuivat punastuneissa kehyksissään, ja kasvojen pergamentilla uurtuivat rypyt entistä tiheämmiksi ja räikeämmiksi.

Silloin hän oli Lenjkalle niin vastenmielinen. Jopa pelkäilikin poika jotain.

– Niin, mitenkä sinä aiot maailmassa menetellä? Sanopas se! Sinä olet hieveröinen lapsi, mutta maailma on peto. Kitaansa se nielaisee sinut kerrassaan. Mutta sitä minä en salli... Minä rakastan sinua, näetkös, lapsi parka! Eikä minulla maailmassa muita olekaan kuin sinä, eikä sinullakaan muita ole kuin minä... Mitenkäs minä sitten kuolisit kupsahtaisin? Mahdotonta on minun kuolla ja sinun jäädä yksiksesi... Kukas sinusta murheen pitää?.. Hyvä Isä! Miksi onkaan piikasi poika Sinulta niin hyljättyksi tullut?.. En minä jaksa elää, enkä minä kuollakaan saata, sillä lapsi on tuossa... minun on velvollisuus pitää huolta hänestä. Seitsemän vuotta olen häntä vaalinut... käsivarsillani kantanut tutisevilla... Auta, laupias Jumala!

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.